

моменты зарубежного опыта в этой сфере образования и возможности их внедрения в образовательную систему Украины.

Ключевые слова: профессиональная подготовка переводчиков, методы обучения, компетентность преподавателя, компетентность переводчика, преподаватель, переводчик, студент.

Summary

O.V.Sergiyeva

Using the Methods of Teaching in the Professional Training of Future Translators and Interpreters at the Universities of Great Britain

The article deals with the main methods of teaching for the future translators and interpreters in the British professional education. The author examined that the methods which provide for the organization of active interaction between teachers and students and between by the students themselves. The role of the teacher in creating learning conditions of translation and interpreting situation is examined. The author concludes about effectiveness of the analysed methods of teaching for translators and interpreters education and the possibility of their implementation in educational system of Ukraine.

Key words: professional training of translators and interpreters, methods of teaching, competence of the teacher, competence of the translator and interpreter, teacher, translator / interpreter, student.

Дата надходження статті: «8» лютого 2013 р.

УДК 378.06.001 (045)

Н.А.СІВАК,

кандидат педагогічних наук

(м.Хмельницький)

Теоретичні підходи до проблеми соціалізації майбутніх педагогів

У статті виокремлено провідні категоріальні ознаки соціалізації у різних галузях знання; розкрито та проаналізовано дві групи теоретичних підходів до соціалізації студентської молоді вищих педагогічних навчальних закладів: філософсько-методологічний (філософський, особистісно орієнтований, діяльнісний, компетентнісний) та конкретно науковий (соціологічний, психологічний, соціально-педагогічний). Окреслено процес соціалізації студентів у ВНЗ як суб'єкт-об'єктний вплив і суб'єкт-суб'єктну взаємодію викладача та студента в педагогічному процесі.

Ключові слова: соціалізація студентської молоді, методологія, студентська молодь; філософський, особистісно орієнтований, діяльнісний, компетентнісний, соціологічний, психологічний та соціально-педагогічний підходи.

Постановка проблеми у загальному вигляді... Система вищої освіти сьогодні розглядається як найважливіший інститут соціалізації особистості, де навчання й виховання є інструментом підготовки високоосвічених, широко ерудованих, культурних, творчо мислячих фахівців, конкурентоспроможних на ринку праці. Тому провідним завданням навчання та виховання студентської молоді є підготовка до виконання соціально-професійних обов'язків. У Законі України «Про освіту» зазначається, що освіта має забезпечувати всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розвивати її таланти, розумові та фізичні здібності, виховувати високі моральні якості, формувати громадян, здатних до свідомого суспільного вибору, збагачувати на цій основі інтелектуальний, творчий та культурний потенціал народу.

Вивчення науково-педагогічної літератури та власні напрацювання дають можливість стверджувати: студентська молодь досить часто не готова до виконання соціально-професійних ролей, що пов'язано з об'єктивними передумовами раннього формування молодих людей як особистостей, уповільненим процесом включення їх у професійне життя й інтеграції в соціально-професійне середовище.

Теоретичні підходи до соціалізації майбутніх педагогів озброють знаннями необхідними для розробки концепцій, технологій, форм і методів соціалізації, для підвищення рівня сформованості соціальної компетентності студентів як результату їх соціалізації у вищому педагогічному навчальному закладі.

Аналіз досліджень і публікацій... Аналіз досліджень останніх років свідчить про зростання інтересу до проблеми соціалізації особистості на різних етапах розвитку, її висвітлення як наукової проблеми у працях представників різних наукових шкіл та напрямків (Е.Дюркгейм, Ч.Кулі, Дж.Мід, Т.Парсонс, П.Сорокін та ін.)

Детально досліджують соціалізацію як процес зміни внутрішнього стану людини під впливом соціальних факторів Д.Балл, І.Бех, М.Вебер, В.Добренков, Е.Дюркгейм, І.Льїнський, А.Маслоу, В.Райх. Дослідження Т.Алексеєнко, Г.Андрєєвої, О.Безпалько, І.Беха, Б.Бім-Бада, Л.Виготського, М.Галагузової, Н.Голованової, І.Зверєвої, Г.Лактіонової, А.Капської, А.Ковальової, І.Кона,

І.Липського, А.Мудрика, А.Петровського, Ф.Фрадкіна, М.Шилової підтверджують тезу про особливий вплив на соціалізацію студентів з боку навчального закладу.

Формулювання цілей статті... Мета статті – проаналізувати теоретичні підходи до проблеми соціалізації студентів педагогічних навчальних закладів. Для вирішення вказаної мети поставили такі завдання: визначити поняття «соціалізація студентської молоді», розглянути теоретичні підходи та їх роль у процесі соціалізації студентської молоді.

Виклад основного матеріалу... Теоретичні підходи до проблеми соціалізації студентської молоді вищих педагогічних навчальних закладів, поєднані з категоріально-понятійним аналізом, складають основу його методології. Як стверджує С.Гончаренко, методологія – одне з найбільш невизначених понять у педагогічній науці [6, с.498].

Розглядаючи науково-теоретичні засади проблеми соціалізації студентів під час навчання у ВНЗ, ми виокремили дві групи підходів, які, на нашу думку, дають можливість достатньо повно розглянути теоретичне підґрунтя зазначеної проблеми. До першої групи підходів ми включили підходи, які дають можливість описати проблему дослідження змістовно – філософський, особистісно орієнтований, діяльнісний та компетентнісний. Друга група вміщує теоретичний потенціал різних наук, насамперед, соціології, психології та педагогіки, які розглядають – кожна по-своєму – проблеми соціального розвитку, соціалізації, функціонування соціальних систем та ін. Таким чином, до цієї групи ввійшли соціологічний, психологічний та соціально-педагогічний підходи.

Розглядаючи першу групу підходів, звернемо увагу на те, що соціалізація особистості – процес діалектичний. Філософія вивчає процес соціалізації у макровимірі, де розглядається цілісність суспільства, як організму, який постійно самоорганізовується і самовідтворюється, розкриваючи сутність соціалізації як органічного моменту суспільного життя та розвитку (В.Андрущенко, М.Горлач та ін.) [2; 8]. Загальні діалектичні закони й закономірності дають підстави для формулювання закономірностей більш вузького характеру, придатних для соціально-педагогічної проблеми.

Філософські основи соціалізації виявляються в її розгляді як основи взаємовідносин людини і суспільства. Від вирішення питання про домінацію людського або ж суспільного у розвитку світу залежить багатовимірність самої постановки питання про соціалізацію. На одному полюсі зазначених філософських міркувань знаходиться теорія інтелектуальної і соціальної свободи, на іншому – філософія соціального діалогу, соціальної кооперації тощо [16, с.256].

На рівні філософського пізнання проблеми соціалізації знаходиться також аналіз співвідношення суб'єкта та об'єкта соціалізації [11, с.314].

Розглядаючи проблему соціалізації, українські філософи Г.Заїченко, В.Сагатовський, І.Кальний та інші розвивають її діалогічну концепцію [7].

Особистісно орієнтований підхід до проблеми соціалізації студентської молоді є досить важливим, оскільки весь процес соціалізації має яскраво виражений особистісний характер. Індивідуальні показники процесу і результату соціалізації в будь-якому віці визначають індивідуальний характер життєдіяльності кожної людини – у професії, в навчанні, в життєвих перспективах. Теорія особистісно орієнтованого підходу представлена в наукових розробках І.Бега та ін. [4]. Учений зазначає, що особистісні якості та здібності студентів необхідно формувати у спеціально організованих видах діяльності.

Діяльнісний підхід, необхідний для теоретичного аналізу проблеми соціалізації майбутніх педагогів під час навчання, визначає необхідність окреслення активної соціально-педагогічної діяльності кожного майбутнього фахівця як обов'язкової умови його становлення в професійно-педагогічному та особистісному відношенні. Відомо, що основи діяльнісного підходу закладалися у вітчизняній психології та педагогіці на основі наукових розробок Л.Виготського, О.Леонтьєва, С.Рубінштейна [5].

Діяльність – це основа, умова та вирішальний спосіб розвитку особистості в процесі соціалізації. Слідуючи за працями О. Леонтьєва, який писав, що «для оволодіння досягненнями людської культури кожне покоління має здійснити діяльність, аналогічну (хоча й не тотожну) тій, яка стоїть за цими досягненнями» [13, с.89], – можна дійти висновку про вирішальну роль діяльності студентів у процесі їх соціалізації.

Компетентнісний підхід визначений нами як один з базових теоретичних підходів, оскільки результатом соціалізації особистості майбутнього педагога у вищому педагогічному навчальному закладі є рівень його соціальної компетентності. Підвалини компетентнісного підходу в педагогіці закладені в наукових роботах Н.Бібік, М.Головань, І.Зімньої, А.Маркової, О.Овчарук, О.Пометун, О.Савченко, А.Хуторського та ін. Поняття професійної компетентності нерозривно пов'язане з питаннями формування професійної готовності до діяльності, якщо йдеться про підготовку

фахівців у ВНЗ. Ми маємо на увазі особливий вид компетентності – соціальну компетентність, яку можемо тлумачити як результат соціалізації особистості на певному етапі її соціального розвитку.

Соціологія досліджує процес соціалізації в макросистемі суспільства, вивчає його співвідношення із соціальною структурою, соціальними інститутами, зокрема тими, що відповідають за підготовку окремих індивідів або соціальних груп до виконання певних соціальних ролей.

Проблема соціалізації особистості присутня у переважній більшості соціологічних теорій, що вже стали класичними – Е.Дюркгейма, Дж.Міда, Ч.Кулі, П.Сорокіна та ін. Так, проблему перетворення фізіологічного «Я» в соціальне розглядав Дж. Мід, вважаючи його цілком соціальним та визначаючи його як рушійну силу розвитку людства [12]. На нашу думку, одним із етапів соціалізації є формування власного «Я» та перехід фізіологічного «Я» в соціальне; цей процес для більшої частини молоді проходить саме в стінах тих освітніх закладів, де відбувається здобуття певної професії.

Досліджуючи процес соціального становлення особистості, Е.Дюркгейм, ставить знак рівності між поняттями «виховання» та «соціалізація». З такою думкою ми не можемо погодитися цілком, адже вважаємо, що виховання є, насамперед, складовою соціально-керованою соціалізацією.

Соціалізація Т.Парсонсом тлумачиться як інтеграція особистості в соціальну систему, в ході якої відбувається її адаптація; це такий процес входження особистості в соціальне середовище, під час якого відбувається накопичення культурних, психологічних, соціальних норм, правил, законів, цінностей, які індивід отримує та «вбирає» в процесі спілкування з іншими членами суспільства [15].

Особливі акценти щодо соціалізації зроблено в концепції соціального навчання А.Бандури [3]. Як вважають прихильники цього напрямку, лише через спостереження, ідентифікацію, копіювання поведінки, навіювання, слідування нормам, навчання в соціальному оточенні (дорослі та однолітки), відбувається процес соціалізації. Поділяючи ідеї прихильників концепції соціального навчання щодо обов'язкового емоційного ставлення викладача до студентів та студентів до викладача, вважаємо, що діалогічна взаємодія між учасниками процесу соціалізації студентів у вищому педагогічному навчальному закладі може бути однією з умов успішного й ефективного процесу соціалізації майбутнього фахівця.

Детально розкрито сутність соціалізації у теорії О.Леонтєва. На перший план на початкових етапах розвитку, як він зазначав, виступає механізм біологічного пристосування дитини, завдяки чому відбувається становлення сприймань та емоційно-вольової сфери. Цей процес трансформується, досягаючи вищих рівнів діяльності, в процесі подальшої соціалізації [13].

С.Рубінштейн, К.Абульханова-Славська зазначали, що в самому процесі соціалізації головним є як захист молоді від негативних зовнішніх впливів, так і цілеспрямована організація продуктивних зовнішніх впливів [1; 16].

Роботи І.Кона висвітлили ще одне важливе положення: людина стає особистістю, об'єктом і суб'єктом суспільних відносин, послідовно проходячи різні стадії соціалізації [11].

Таким чином, психологічна наука закладає підвалини розгляду проблеми соціалізації з точки зору розвитку певних особистісних психічних процесів, явищ, якостей особистості.

Педагогічний підхід зумовлений тим, що проблема соціалізації вивчається педагогічною наукою. Педагогіка, оптимально використовуючи зміст різних соціально-гуманітарних і природничих наук, розглядає соціалізацію особистості на всіх етапах, керуючись змістовою сутністю навчання і виховання (відносно соціально-керованою соціалізацією); вивчає тенденції, перспективи, також принципи, зміст, форми та методи соціального виховання та формування соціального досвіду.

Основою педагогіки А.Макаренка є вчення про колектив, члени якого, на його думку, об'єднані спільною суспільною метою та діяльністю, де існують органи самоврядування, стосунки взаємовідповідальності та контактності. Він був глибоко переконаний, що в країні не тільки діти, учні, студенти, молодь соціалізуються, а й кожен пересічний громадянин, незалежно від намірів, бажань та педагогічного впливу [14].

Соціальні передумови виховання особистості розглядав у своїх працях В.Сухомлинський. За його твердженням, особистість і суспільство взаємодіють у процесі виховання: суспільство передає соціально-історичний досвід, норми, а особистість індивідуально засвоює їх. Зміст процесу соціалізації на її ранніх стадіях полягає у пошуку дитиною свого місця в суспільстві [17].

Подальший розвиток теорії і практики соціалізації молоді відбувався з урахуванням актуальності проблеми. Науковим центром став Інститут проблем виховання АПН України, у якому відкрито лабораторію соціальної педагогіки. Вітчизняні науковці Т.Алексєєнко, О.Безпалько, І.Бех, І.Зверева, А.Капська, О.Карпенко, Л.Коваль, В.Курило, В.Поліщук Р. Пріма, С.Савченко, С.Харченко, О.Якуба та ін. вдалися до аналізу соціально-педагогічних аспектів

соціалізації з урахуванням нової соціокультурної та політичної ситуації в Україні. Більшість з них наголошують на тому, що теоретичне осмислення соціалізації як складової педагогічного процесу, вивчення форм, методів, засобів її практичної реалізації як педагогічної мети залишається не лише актуальною, але й нагальною потребою як сучасної педагогічної науки, так і реальної освітянської практики [9; 10; 19].

Висновки... Таким чином, нами виділено й проаналізовано провідні теоретичні підходи до проблеми дослідження – як загальнонаукові (діяльнісний, особистісно орієнтований, компетентнісний), так і галузеві (психологічний, філософський, соціологічний, педагогічний). У процесі вивчення провідних теоретичних підходів до проблеми соціалізації було обґрунтовано їх значення та роль у процесі аналізу проблеми соціалізації майбутніх педагогів.

Так, соціологічний підхід використано нами з метою встановлення базових соціальних характеристик соціально-професійного розвитку майбутніх педагогів під час навчання у ВНЗ; особистісно орієнтований підхід дає можливість зосередити увагу на індивідуальному характері протікання процесу соціалізації студентів; компетентнісний підхід – на соціальній компетентності як результаті успішної соціалізації студента під час професійної підготовки у педагогічному ВНЗ. Кожен із зазначених вище підходів є актуальним для проблеми нашого дослідження, оскільки розкриває багатогранність процесу, що вивчається.

Список використаних джерел та літератури:

1. Абульханова-Славская К. А. Социальное мышление личности: проблемы и стратегии исследования / Альбуханова-Славская К. А. // Социальная психология в трудах отечественных психологов. – СПб. : Питер, 2000. – С. 18–115.
2. Андрущенко В. П. Модернізація педагогічної освіти в країні в контексті Болонського процесу / В. П. Андрущенко // Вища освіта України. – 2004. – № 1. – С. 6–10.
3. Бандура А. Теория социального научения / [Альберт Бандура ; пер. с англ. ; под ред. Н. Н. Чубарь]. – СПб. : Евразия, 2000. – 320 с.
4. Бех І. Д. Виховання особистості : підруч. / Іван Дмитрович Бех. – К. : Либідь, 2008. – 839 с.
5. Выготский Л. С. Педагогическая психология / Л. С. Выготский. – М. : Педагогика-Пресс, 1999. – 536 с.
6. Гончаренко С. У. Методологія / С. У. Гончаренко // Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; голов. ред. В. Кремень. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – С. 498–501.
7. Гордієнко Л. О. Соціалізація молоді Великої Британії у діяльності молодіжних організацій: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05 / Гордієнко Леся Олександрівна. – К., 2004. – 236 с.
8. Горлач М. І. Основи філософських знань : підруч. / М. І. Горлач. – К. : Центр учбової літ-ри, 2008. – 1028 с.
9. Зверева І. Д. Соціальна педагогіка : теорія і технології : підруч. / Ірина Дмитрівна Зверева. – К. : Центр навч. л-ри, 2006. – 320 с.
10. Иванов В. Педагогічні умови соціалізації міських старшокласників : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.05 «Соціальна педагогіка» / В. Иванов. – К., 1998. – 21 с.
11. Кон И. С. Социология личности / И. С. Кон. – М. : Политиздат, 1967. – 383 с.
12. Королева С. С. Профессиональная социализация личности в процессе вузовского образования / С. С. Королева // Вестн. ун-та Рос. акад. образования. – 2010. – № 2 (50). – С. 77–80.
13. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность / А. Н. Леонтьев. – М. : Политиздат. – 1975. – 304 с.
14. Макаренко А. С. Воспитание гражданина / А. С. Макаренко. – М. : Просвещение, 1988. – 304 с.
15. Парсонс Т. Система современных обществ / [Т. Парсонс ; под. ред. М. С. Ковалевой ; пер. с англ. Л. А. Седова и А. Д. Ковалева]. – М. : Аспект Пресс, 1998. – 270 с.
16. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии / С. Л. Рубинштейн. – СПб. : Питер Ком, 1999. – 679 с.
17. Самарин Ю. А. Психология студенческого возраста и становление специалиста / Ю. А. Самарин. – М., 1969. – 209 с.
18. Сухомлинський В. О. Батьківська педагогіка / В. О. Сухомлинський. – К. : Радянська школа, 1978. – 263 с.
19. Якуба О. Соціологія / О. Якуба. – Х. : Константа, 1996. – 192 с.

Анотація

Н.А.Сивак

Теоретические подходы к проблеме социализации будущих педагогов

В статье выделены ведущие категориальные значения социализации в разных сферах познания; раскрыты и проанализированы две группы теоретических подходов к социализации студенческой молодежи высших педагогических учебных заведений: философско-методологический (философский, личностно ориентированный, деятельностный, компетентностный) и конкретно научный (социологический, психологический, социально-педагогический). Определено процесс социализации студентов в ВУЗе как субъект-объектное влияние и субъект-субъектное взаимодействие преподавателя и студента в педагогическом процессе.

Ключевые слова: социализация студенческой молодежи, методология, студенческая молодёжь, философский, личностно ориентированный, деятельностный, компетентностный, социологический, психологический, социально-педагогический подходы.

Summary

N.A.Sivak

Theoretical Approaches to the Problem of Socialization of Future Teachers

In the article the leading category values of socialization are selected in the different spheres of cognition; two groups of theoretical approaches to the students' socialization of higher pedagogical educational establishment are revealed and analyzed: philosophical-methodological (philosophical, personality oriented, active, competitive) and specifically scientific (sociological, psychological and social pedagogical approaches). The process of socialization of students at higher educational establishment as a subject-objective influence and subject-subject co-operation of a teacher and a student in a pedagogical process is described.

Key words: socialization of students, methodology, students; philosophical, personality oriented, active, competitive, sociological, psychological and social pedagogical approaches.

Дата надходження статті: «25» березня 2013 р.

УДК 371.134+372.45:003.077(045)

Г.О.ТКАЧУК,

кандидат педагогічних наук, доцент;

Г.О.ДОРОШ,

кандидат філологічних наук, доцент

(м.Хмельницький)

Взаємозв'язок методів навчання каліграфічному письму у процесі практичної підготовки майбутніх учителів до роботи з першокласниками

У статті розглядається практична підготовка студентів ВНЗ до навчання письму учнів першого класу, зокрема поєднання таких відомих методів: копіювального, лінійного, тактового, генетичного, аналітико-синтетичного, тому що саме таке використання методів дає можливість майбутнім учителям удосконалювати свій почерк та практично підготуватись до роботи над виробленням каліграфічного та швидкого письма в учнів початкових класів; аналізуються також посібники з каліграфії для студентів педагогічних вищих навчальних закладів.

Ключові слова: каліграфія, генетичний, лінійний, тактовий методи навчання письму, зошит з каліграфії.

Постановка проблеми в загальному вигляді... Формування в учнів навичок правильного письма – одне з головних завдань, поставлених перед учителем початкової школи. Відомо, що навчити каліграфічно писати набагато важче, ніж правильно, швидко, свідомо читати. При цьому першокласник витрачає значну енергію, зусилля і швидко стомлюється, постійно напружені м'язи пальців викликають надмірне навантаження на руку.

Саме тому майбутнім учителям треба оволодіти каліграфічним письмом у зошиті і на дошці, виявити недоліки у власному почеркові, усунути причини, що їх породжують, оволодіти методикою навчання каліграфічному письму, ознайомитись з нетрадиційними підходами, які значно полегшують процес оволодіння написанням літер та з'єднань.

Аналіз досліджень і публікацій... Проблемою розробки методики навчання каліграфічному письму займалися такі вчені та методисти, як Н.Бондар, І.Кирей, Л.Маркова, О.Прищеп, Н.Проць, В.Трунова, М.Чабайовська. На допомогу учителю прийшли посібники та журнальні статті В.Салієнко, А.Заїки, О.Сафонові, Є.Сарапулової, Л.Шильцової, В.Федієнка, Г.Ткачук та ін.

Формулювання цілей статті... З метою покращення підготовки майбутніх учителів до уроків письма в 1 класі висвітлити доцільність поєднання окремих методів каліграфічного письма, які відомі в історії розвитку цієї науки.

Виклад основного матеріалу... Одним із перших методів письма був копіювальний, або стигмографічний. Він з'явився у Росії у XVIII столітті, хоч навчання письму було досить швидкоплинним, як зазначав І.Ф.Кирей. Бо воно «в школі майже не проводилось». Методика навчання письму проводилась таким чином: учитель писав злегка олівцем учням у зошиті букви у певній послідовності, а школярі механічно наводили їх чорнилом, не вдаючись при цьому до аналізу елементів літер, отже, не формувались свідомі навички і не розвивалось усне мовлення першокласників. Не були вироблені настанови щодо певної послідовності написання великих та малих літер. Письмо викликало певні труднощі в учителя, який повинен написати всі літери в